

Kulturdepartementet

Oslo, 24. februar 2023

INNSPILL TIL STATSBUDDSJETT FOR 2024

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografere (FFF) og Samisk Kunstnerforbund – Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) samarbeider for å bedre vilkårene for visuelle kunstnere i Norge.

Høsten 2022 leverte vi nye innspill til Kunstnermeldingen og i starten på 2023 deltok vi i innspillsmøte med den hurtigarbeidende arbeidsgruppen nedsatt av Kulturdepartementet, som skal se på felles prinsipper for kunstneres rett til rimelig betaling. Vi har store forventninger til reelle tiltak som kan bedre rammevilkårene for visuelle kunstnerne som er innholdsleverandører til institusjonene. I påvente av kunstnermeldingen har vi følgende felles forslag til tiltak for budsjettåret 2024.

- **Utstillingsøkonomi: Øremerkede midler til utstillingshonorar styrkes med 29 mill. som et ledd i en treårig opptrapping til en fullfinansiert og varig ordning. Alle visningssteder med varige driftsmidler fra staten skal inkluderes. Revidering og modernisering av gjeldende utstillingsvederlagsavtale.**
- **Norsk kulturfond styrkes med 40 mill. til visuell kunst. Vi forventer at Kulturfondet nå styrkes med særlig vekt på den visuelle kunsten og de skapende kunstnerne.**
- **Vi støtter Statens kunstnerstipends krav om 230 nye arbeidsstipendhjemler og 20 nye hjemler for tiårige stipend for 2024. Hjemler til kunstnergrupper med lav median inntekt må prioriteres. Det trengs en forskriftsfesting av lønnsvekst for stipendene.**
- **Regional satsing 1: Øremerkede midler til innkjøp av norsk og samisk samtidskunst ved kunstmuseene i hele landet: 2 mill. til 17 museer, til sammen 34 mill.**
- **Regional satsing 2: Øke «regionale prosjektmidler visuell kunst» som administreres av Kunstsentrene i Norge (KiN) med 15 mill. Dette er en søkbart ordning som stimulerer utstillingsaktivitet i hele landet.**

Underfinansiering av det visuelle kunstfeltet er det største hinderet for at avtaler overholdes. I en tid med økte strømkostnader og sterk prisvekst forsterkes dette, og det er honorar og vederlag til kunstnerne som blir salderingsposten. Det er nødvendig at driftstilskudd til visningssteder og institusjoner for programmering settes i sammenheng med kunstnerens økonomi.

Vi ber om å få et møte med politisk ledelse i anledning innspillet.

På vegne av kunstnerorganisasjonene for visuelle kunstnere,

Geir Egil Bergjord
Styreleder Norske Billedkunstnere

Runa Vethal Stølen
Styreleder Norske Kunsthåndverkere

Thale Fastvold
Styreleder Forbundet Frie Fotografere

Lene E. Westera
Styreleder Sámi Dáiddačehpiid Searvi

ET STORT BEHOV FOR ET ØKONOMISK LØFT

Visuelle kunstnerne, som skaper kunsten for publikum, har fremdeles markant lavere inntekt enn øvrige kunstnergrupper. I 2020 lå gjennomsnittsinntekten fra kunstnerisk virke på om lag kr 200 000 og gjennomsnittlig total inntekt på kr 368 000 (kilde Kunstnere og koronapandemien, 2021). Billedkunstnere og kunsthåndverkere har en såkalt lappeteppøkonomi, med uregelmessige inntekter fra næring, frilansoppdrag og ulike ansettelsesforhold.

Kunsten skal kunne utøves på bakgrunn av talent og vilje, fremfor sosial og økonomisk bakgrunn. Derfor er forutsigbar økonomi og gode rammevilkår en forutsetning for mangfoldig rekruttering til kunstneryrket. Gode rammevilkår vil profesjonalisere feltet og bidra til å utvikle kunstnerskap som kan hevde seg internasjonalt.

UTSTILLINGSØKONOMI

En sentral årsak til lave inntekter er at kunstnerne ikke mottar tilstrekkelig økonomisk kompensasjon for det arbeidet de utfører i forbindelse med utstillinger. I tillegg er det i de aller fleste tilfeller kunstneren selv som bærer risikoen for produksjonskostnadene, som ofte er svært høye.

Vi ønsker å fremforhandle en rammeavtale med staten, som sikrer kunstnere rimelig betaling når de stiller ut ved statlig finansierte visningssteder. Rammeavtalen bør bl.a. omhandle grunnhonorar for kunstnerens arbeid knyttet til utstillingen, utstillingsvederlag som kompensasjon for utlån av egne verk og ansvar for produksjonskostnader. Ettersom kunstnermeldingen blir fremlagt våren 2023, ønsker vi å oppta forhandlinger om en slik utvidet avtale høsten 2023.

UTSTILLINGSHONORAR

Tiltak: Styrke øremerkede midler til utstillingshonorar for 2024 med 29 mill., slik at samlet bevilgning blir 35 mill. (Kap. 337 Kompensasjons- og vederlagsordninger, post 71).

Dette som et ledd i en treårig opptopping til en fullfinansiert permanent ordning, som inkluderer alle landets 52 visningssteder med varige driftsmidler fra staten. I tillegg til å sikre kunstnerne rimelig betaling, styrkes infrastrukturen på det visuelle kunstfeltet, både for kunstnere, institusjoner og publikum.

Utstillingshonorarets formål er å sikre at kunstnere får inntekt fra utstillinger, synliggjøre de reelle produksjonskostnadene ved utstillinger og ansvarliggjøre kunstnere til å honorere kunstneres arbeid. Ifølge departementets pilotprosjekt skal honoraret dekke grunnhonorar, verksproduksjon/ tilrettelegging, montering/ nedmontering og formidlingsrelatert arbeid.

Kulturdepartementet har selv konkludert at ordningen er «svært treffsikker og stimulerer både aktivitet og økonomi i det visuelle kunstfeltet» (kilde prm-14-21 vedlegg). Men ordningen er i dag symbolsk finansiert, og mindre enn halvparten av alle visningssteder med varige driftsmidler fra staten er inkludert i ordningen. Det eksisterer ingen avtale som sikrer alle kunstnerne honorar når de stiller ut ved de 24 institusjonene (som årlig får kr 250 000 hver i øremerkede midler til utstillingshonorar). Vi ønsker forpliktende satser for grunnhonorar.

Eksempel på treårig opptopping av utstillingshonorar for 52 museer/visningssteder:

Treårig opptopping utstillingshonorar for 52 visn.steder	2024	2025	2026
Styrking	+ 29 mill.	+ 25 mill.	+ 25 mill.
Totalt bevilget kap. 337, post 71	35 mill.	60 mill.	85 mill.

UTSTILLINGSVEDERLAGET

Underfinansiering av det visuelle kunstfeltet er i dag det største hinderet for etterleving av utstillingsvederlagsavtalen. Vederlaget går av driftsbudsjettet til institusjonene, og vi antar at avtalen i dag er underfinansiert med ca. 10 mill. i forhold til vederlaget som utbetales.

OM UTSTILLINGSVEDERLAGSAVTALEN

Statens utstillingsvederlagsavtale er en av grunnpilarene i kunstnerøkonomien. Denne skal sikre at statlig finansierte visningssteder betaler kunstnerne vederlag for kunstverk som stilles ut. Norske Billedkunstnere, Norske Kunsthåndverkere og Forbundet Frie Fotografer er parter i avtalen.

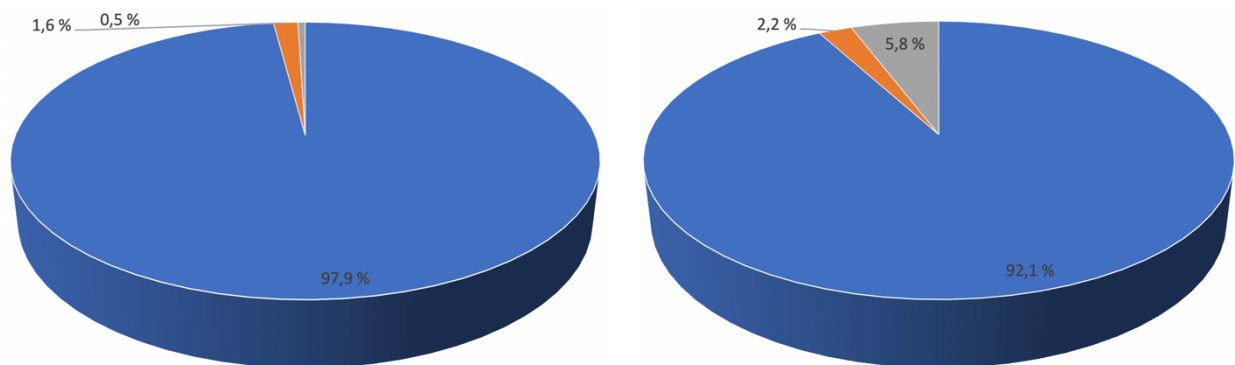
Gjeldende utstillingsvederlagsavtale bør moderniseres slik at den blir enklere og mer forutsigbar, samt tar høyde for dagens utstillings praksis og kunstuttrykk. De visuelle kunstnerorganisasjonene har i fellesskap allerede utarbeidet konkrete forslag til alternative utregningsmodeller.

Stadig flere av visningsstedene følger avtalen, og vederlagsutbetalingene har økt de siste årene. Dette som et resultat av at kunstnerorganisasjonene har arbeidet med bevisstgjøring av både egne medlemmer og institusjonene.

KUNSTNERNES ANDEL AV INSTITUSJONSØKONOMIEN

Vi har laget en oppdatert visuell fremstilling av kunstnernes andel av den samlede statlige driftsstøtten til institusjoner som stiller ut samtidskunst.

Diagrammene viser kunstnernes andel av bevilgningen til 52 statlig støttede museer/visningssteder. Diagrammet til venstre viser dagens situasjon, og det til høyre viser fordelingen om våre krav innfris. De viser at kunstnernes andel av den samlede institusjonsøkonomien i dag er på kun 2,1 %. Med en treårig opptrapping til et fullfinansiert utstillingshonorar, vil kunstnernes andel i 2026 øke til om lag 8 %.

Anslag statlig driftstilskudd til 52 museer/visn.steder 2023 ca. 1228 mill. (kilde tild.lister 2023)
Anslag utbetalt utstillingsvederlag til kunstnere 2021: ca. 20 mill. (kilde Kunst i tall 2021)
Bevilgning til utstillingshonorar fra Kulturdepartementet: 6 mill. (kilde statsbudsjett for 2023)

Anslag prosentvis fordeling med fullfinansiert utstillingshonorar og utstillingsvederlag.

NORSK KULTURFOND

Tiltak: Norsk kulturfond styrkes med 40 mill. til visuell kunst (Kap. 320 Norsk kulturråd, post 55).

Fagområdet visuell kunst har ifølge Kulturrådet hatt en realnedgang de siste årene. Vi forventer nå at Kulturfondet styrkes med særlig vekt på den visuelle kunsten og de skapende kunstnerne.

De kunstneriske praksisene er i endring, og både kunsten og feltet har utviklet seg. Prosjektene er blitt større og mer ambisiøse, ofte med budsjetter i millionklassen. Innen visuell kunst gir Kulturfondet hovedsakelig tilskudd i form av prosjektstøtte og arrangørstøtte til kunstnerdrevne visningssteder. Tildelingsprosenten er svært lav i forhold til omsøkt beløp, og det er behov for å styrke disse ordningene betraktelig. De to ordningene er beskrevet i egne punkt nedenfor.

Kulturrådets kunstnerassistentordning skal bidra til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere, samt profesjonalisere og øke inntektsmulighetene for begge parter. Ordningen er vellykket og bør videreutvikles. I 2022 lanserte Kulturrådet en pilotordning for formidling/distribusjon av fotobøker, kunst- og kunstnerbøker. Denne ordningen bør videreføres og styrkes.

PROSJEKTSTØTTE VISUELL KUNST

Stadig flere kunstnere i det visuelle kunstfeltet arbeider på et kostnads- og omfangsnivå som går utover rammene for den eksisterende prosjektstøtteordningen, noe som taler for et klart behov for at ordningen bør styrkes.

Ifølge foreløpige tall fra Kulturdirektoratet ble 45 % av søknadene i 2022 innvilget, men det ble kun bevilget 17 % av det samlede søknadsbeløpet. Mange prosjekter som mottar støtte blir dermed avkortet og er avhengig av supplerende finansieringsmuligheter for å realisere sine prosjekter. Det kan resultere i at mangfoldet av

prosjekter blir lite, og at selv de som oppnår finansiering blir underfinansiert. Når prosjektene allikevel gjennomføres, er det kunstneres eget honorar som blir salderingsposten.

Prosjektstøtteordningen bidrar også med tilskudd til konferanser, seminar, formidlingstiltak, workshops og annen aktivitet innenfor institusjonene. Dette fører til at andelen som går til utvikling av kunstprosjekter settes under ytterligere press.

DRIFTS- OG ARRANGØRSTØTTE

Mindre og mellomstore visningssteder i hele landet har et uforløst potensial grunnet underfinansiering og manglende forutsigbarhet. Det er behov for å styrke økonomien ved institusjonene, både for å bedre inntekts- og utstillingsvilkårene for kunstnerne og for å utvikle et bedre tilbud til publikum.

Vi siterer fra Kulturrådets årsrapport for 2019: *Kunstfeltet er i utvikling, og infrastrukturen av visningssteder og produksjonsmiljø blir stadig meir profesjonalisert. Samtidig er disse institusjonane ofte underfinansierte sett i lys av kvaliteten, ambisjonane og nedslagsfeltet deira.*

Styrking av institusjonsøkonomien vil også legge til rette for større risikovilje. Dette gjelder både de selvorganiserte visningsstedene som ligger under arrangørstøtteordningen, og de øvrige institusjonene med driftstilskudd fra Kulturdirektoratet.

Hovedfordelingen for Norsk kulturfond 2022 viser at kun 8,5 % er avsatt til visuell kunst. Til sammenligning utgjør musikk 41,8 %, scenekunst 17,9 % og litteratur 20,5 %. I tillegg har de mindre, tverrfaglige områdene/ allmenne kulturformål 6,7 %, tidsskrift 3,1% og kulturvern 1,5 %.

INNKJØP AV NORSK OG SAMISK SAMTIDSKUNST

Tiltak: Øremerkede tilskudd til innkjøp av norsk og samisk samtidskunst ved alle landets 17 kunstmuseum: 2 mill. til hvert museum – til sammen 34 mill. (Kap. 328 Museer, post 70).

Innkjøpsmidler til de regionale museene er et tiltak som gir til fellesskapet, til publikum, og som styrker kunstfeltet i hele landet.

Som et stimuleringsiltak under pandemien ble det i løpet av 2020 og 2021 bevilget til sammen 90 mill. øremerket innkjøp av norsk og samisk samtidskunst i de norske kunstmuseene. De fleste museene fikk et årlig snittbeløp på 2,5 mill. Tiltaket styrket økosystemet i hele det visuelle kunstfeltet – fra den skapende kunstneren, til gallerier og regionale museers samlinger – kunstsamlinger som både bidrar til historieskriving og formidling av vår samtid. Slik ble befolkningen over hele landet sikret tilgang til et større mangfold av kvalitetskunst, skapt av kunstnere i hele Norge og Sápmi.

I årene før pandemien hadde det lenge vært varslet om bekymringsverdig få innkjøp ved de offentlige museene, som følge av minimale innkjøpsbudsjetter. Jorunn Veiteberg karakteriserte situasjonen som en «innkjøpskrise» i rapporten *Å samla kunst* (2019), utført på oppdrag fra Norsk kulturråd.

Private donasjoner og sponsorer legger ofte føringer for innkjøp til kunstmuseene. For å sikre et nødvendig mangfold må det derfor legges til rette for at museene har egne midler til å kjøpe inn kunst av nålevende norske kunstnere. Våre nasjonale og regionale museers samlinger skal gjenspeile vår tids kunstneriske praksiser, og de offentlige samlingene bør kjennetegnes av en bred representasjon, samt et mangfold av kunstneriske uttrykk.

Norges 17 offentlig støttede kunstmuseer/-samlinger: Lillehammer Kunstmuseum Henie Onstad Kunstsenter Drammens Museum for kunst og kulturhistorie Preus museum Haugar Vestfold Kunstmuseum Sørlandets Kunstmuseum Haugalandmuseet – Haugesund billedgalleri Stavanger kunstmuseum	Kode Kunstmuseer og komponisthjem Sogn og Fjordane Kunstmuseum Kunstmuseet KUBE Trondheim kunstmuseum Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum Kunstmuseet NordTrøndelag Nordnorsk Kunstmuseum RiddoDuottarMuseat ved Sametinget Nasjonalnuseet
--	---

STATENS ARBEIDSSTIPEND – LØNNSVEKST OG NYE HJEMLER

Tiltak: Stipendbeløpet for 2024 oppjusteres i tråd med rammen for siste lønnsoppgjør i staten.

Vi støtter Statens kunstnerstipends krav om 230 nye arbeidsstipendhjemler og 20 nye hjemler for tiårige stipend for 2024. Hjemler til kunstnergrupper med lav median inntekt må prioriteres. Det trengs en forskriftsfesting av lønnsvekst for stipendene.

Kunstnerstipendene går direkte til kunstnerne og bidrar til økonomisk stabilitet for den enkelte, slik at kunstnerisk aktivitet kan være hovedbeskjeftigelse. Stipend er nødvendig for en bred rekruttering til kunstneryrket, basert på talent og ikke sosioøkonomisk bakgrunn. Stipendene muliggjør et mangfold av kunstneriske uttrykk og stimulerer til et fritt og uavhengig kulturliv. Flere hjemler og høyere tildelingsprosent vil bidra til geografisk spredning av stipender og styrke kompetansemiljøene i regionene.

Kunstnerstipendene er den mest treffsikre og bærekraftige pilaren i kunstnerøkonomien, og vi ser et enormt behov for flere og spesielt flerårige stipend. Kunstnergrupper med lave inntektsnivåer må prioriteres.

INDEKSREGULERING INN I FORSKRIFTEN

For å sikre forutsigbarhet i stipendpolitikken må det innføres en lønnsvekstnøkkel. De siste årene er det etablert et standardnivå for stipendene på omtrent 50 % av en heltids gjennomsnittsinntekt. Men stipendene står i fare for å devalueres over tid dersom ikke en årlig justering av stipendene sikres. Vi ber derfor regjeringen om å endre *Forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere* slik at arbeidsstipend, langvarige stipend og garantiinntekter som et minimum reguleres med en indeks lik rammen for lønnsoppgjøret i staten. Det må formuleres i forskriften slik at Stortinget står fritt til å beslutte en høyere økning.

REGIONALE PROSJEKTMIDLER VISUELL KUNST

Tiltak: Styrke «regionale prosjektmidler visuell kunst» med 15 mill., fra 5,1 til 20,1 mill. (Kap. 320, post 74).

Dette er en søkbar ordning for kunstnere med utstillingsavtale. Ordningen administreres av Kunstsentrene i Norge (KiN) og stimulerer til aktivitet i hele landet.

En vesentlig del av den publikumsrettede virksomheten til norske kunstnere foregår på små og mellomstore arenaer, hvorav mange ikke har statlig driftsstøtte. Formålet med støtteordningen er å gi profesjonelle kunstnere bedre vilkår i arbeidet med utstillinger, heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i offentlig visning av kunst over hele landet. For kunstnere som stiller ut på arenaer uten statlig driftsstøtte er denne regionale ordningen en viktig kilde til finansiering.

KiN oppgir at i 2022 ble 359 søknader behandlet i de fem regionale innstillingskomiteene, hvorav 116 fikk tildelt prosjektmidler. Ifølge KiN var samlet søknadssum i 2022 på 24,7 mill., mens beløpet KiN mottok fra Kulturdepartementet til fordeling, var på snau 5,1 mill. Alle søkerne til ordningen er godt kvalifiserte, ettersom de allerede er kommet gjennom nåløyet ved et visningssted og er tildelt utstillingsplass. En styrking av ordningen med 15 mill. – fra 5,1 til 20,1 mill. – er derfor i tråd med behovet i feltet. Midlene vil ha umiddelbar positiv effekt for kunstnere som har inngått utstillingsavtale, samt indirekte effekt på visningsstedene som formidler deres kunstverk til publikum.

KUNSTSENTRENE INN PÅ STATSBUDEJETTET

Norges 15 regionale kunstsentrene, fra Sámi Dáiddaguovddáš i nord til Agder kunstsenter i sør, er profesjonelle kompetanse- og ressursentre. Bare ett av landets kunstsentre mottar i dag faste, statlige driftsmidler. Vi støtter KiN sitt innspill om at alle kunstsentrene må inn på statsbudsjettet.

STØTTE TIL KUNSTNERE SOM STILLER UT INTERNASJONALT

Norske kunstnere inviteres i økende grad til å stille ut på internasjonale arenaer. Mangelen på søkbare prosjektmidler til utstillinger i utlandet er blitt en større utfordring i takt med dette. Det er derfor stort behov for støtte til produksjon som legger til rette for at kunstnerne kan satse internasjonalt. Vi støtter Office of Contemporary Art Norway og Norwegian Crafts sine ambisjoner om å styrke søkbare midler internasjonalt.